

باسمه تعالی

عنوان:

نقش ترویج و آموزش کشاورزی در مدیریت منابع طبیعی
(بررسی طرح سایت دیم استان کرمانشاه)

گردآورندگان:

سمیه خسروی

Somayeh_khosravi_491@yahoo.com

فائزه سادات میرنیام

آزاده بخشی

دانشجویان کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

باتوجه به حساسیت کاربری اراضی و ارزشمند بودن زمین به عنوان بستر زیست انسانها و تعرض مردم و عرصه های منابع طبیعی به دلیل مشکلات معیشتی و اشتغال و نیز وسعت زیاد منابع طبیعی که جزء با ارزشی از محیط های طبیعی کشور محسوب میشود ، ارتقاء کمی و کیفی تولیدات کشاورزی و منابع طبیعی کشور ، ارتقاء سطح دانش و گسترش فناوری نوین و حفظ و پایداری محیط زیست و مراعات از مقولاتی هستند که در دستیابی به توسعه پایدار نقش اساسی دارند لذا هر گونه برنامه ریزی و تصمیم گیری برای توسعه بخش منابع طبیعی مستلزم اقدامات ، فعالیت های مستمر ، مدیریت کارا و پایدار است در این راستا ترویج و آموزش کشاورزی نقش مهمی در حفظ اراضی و منابع طبیعی کشور به کمک مردم در قالب طرحهای واگذاری و بهره برداری از اراضی منابع ملی و طبیعی می تواند داشته باشد . در این تحقیق که با روش پرسشنامه ای و به شکل پژوهشی در بخشی از مناطق از استان کرمانشاه صورت گرفته به این نتیجه رسیدیم که ترویج توانسته است با ارائه راهکارهای مربوط در قالب طرح سایت دیم جهاد کشاورزی استان در حفظ و پایداری منابع طبیعی موثر باشد

کلمات کلیدی: ترویج و آموزش کشاورزی، توسعه پایدار روستایی، منابع طبیعی

مقدمه

علت اصلی تعرض مردم به عرصه های طبیعی مشکلات معیشتی و اشتغال است. این مسئله تخریب روز افزون محیط زیست و به هدر رفتن منابع طبیعی را بر همگان آشکار می کند. منابع طبیعی برای همه نسلها در تمام عصرها خلق شده لذا حفظ این منابع برای نسل های آینده باید هدفی بزرگ قلمداد شود. از آنجایی که راهبردها و ابزارهای رسیدن به هر هدفی به مقیاس و تناسب هدف، طراحی و به کار گرفته می شود. از این رو رسیدن به هدف بزرگی همچون حفظ منابع طبیعی برای تمام نسلها و در همه عرصه ها به توجه ویژه ای نیاز دارد بررسی های انجام شده نشان می دهد که مجموع اراضی کشور ۱۶۴ میلیون هکتار است که بیش از ۸۴ درصد آن را عرصه های منابع طبیعی تشکیل می دهد. (کارگر، ۱۳۸۷)

مدیریت منابع طبیعی یکی از پیچیده ترین مدیریت ها است چرا که باید در کنار مدیریت طبیعت انسانها را نیز مدیریت کرد تا مجموعه فعالیت هایی که در کشور صورت می گیرد به نوعی منجر به تخریب نشود. گرچه نشر فرهنگ منابع طبیعی در بعد تخصصی و عمومی همواره مدنظر متولیان منابع طبیعی بوده است اکنون مشاهده می شود پس از گذشت یک ربع قرن از عمر جمهوری اسلامی با وجود آنکه در زمینه مسائل تخصصی اقدامات موثری صورت گرفته ولی در زمینه آگاهی عامه مردم در زمینه توجه دادن مردم به نقش مهم جنگل ها و مراتع صورت نگرفته است. (ملک محمدی، ۱۳۸۰)

اهمیت منابع طبیعی در جلوگیری از بروز بحرانهای زیست محیطی و نقش آن در توسعه پایدار مملکت ایجاب می کند که هر از چندگاهی اهمیت این منابع خدادادی برای مردم بیان شود. چرا هنوز مشخص نیست که جایگاه منابع طبیعی به طور عام در الگوی توسعه کشور کجاست و از چه منظری و با چه انتظاری به این منابع نگریسته می شود؟ اینها سوالاتی است که همواره به ذهن افراد علاقه مند به منابع طبیعی کشور می رسد. آشکار است دولت و سازمانها در زمینه ترویج فرهنگ زیست محیطی و منابع طبیعی اقدام بایسته ای انجام نداده اند و هنوز راه درازی در پیش است که باید پیموده شود و با نگاهی گذرا به زندگی روزمره مردم به خوبی متوجه می شویم که همه ما به نحوی نسبت به حفظ منابع طبیعی و محیط زیست خود بی اعتنا و بی تفاوت هستیم. (ملک محمدی، ۱۳۷۴)

فرازنای کلام آنکه تا مردم به حفظ و حراست منابع طبیعی معتقد نباشند و به اهمیت حیاتی آن برای خود و آیندگان خویش آگاهی نیابند اقدامات اداری به تنهایی سازگار نخواهد بود. کار در این زمینه باید اساسی و بنیادی باشد و آموزش از پایین ترین سطح جامعه و به صورت مستمر همواره باید آغاز شود. (درویش، ۱۳۸۲)

نقش و اهمیت منابع طبیعی محیط زیست بر هیچ کس پوشیده نیست و با توجه به مفاهیم توسعه پایدار این مواهب الهی میراث گذشتگان ما نیست و بلکه امانت نسل های بعدی در نزد ماست که می بایست به درستی حفظ و توسعه و استفاده شود. از آنجایی که بیش از ۸۰ درصد عرصه کشور تحت پوشش اراضی ملی و منابع طبیعی است لذا فقط اصلاح، احیا توسعه و بهره برداری اصولی از این منابع مدیریتی مستقل و توانمند را می طلبد. با توجه به محدودیت های موجود در بخش منابع طبیعی و تخریب و خسارت عدیده وارده به دلیل بهره برداری نامناسب و بی رویه و از طرف دیگر شرایط خاص اقتصادی، اجتماعی کشور ایجاب می نماید تا بجای تحلیل فشارهای مضاعف در بخش منابع در سایر بخشهای کشاورزی سرمایه گذاری بیشتری صورت می گیرد. با توجه به نقش تاثیرگذار میزان حمایت های مالی در حفاظت از عرصه های طبیعی می توان گفت هر چه اعتبارات در زمینه حفظ منابع طبیعی اختصاص یابد تاثیر بسزایی در مرتفع شدن مشکلات ایفا میکند. (صالح نسب و همکاران، ۱۳۸۱)

ترویج مکتبی است با هدف ارتقای بهره‌وری مولدان عرصه‌های منابع طبیعی و تولیدات کشاورزی که در قالب سرمایه‌گذاری‌های عقلایی و توسعه انسانی متبلور شده با ایجاد انگیزه مشارکت داوطلبانه و خودجوش، مولدان را برای خودآموزی و دیگرآموزی تشویق می‌کند. لذا برای حفظ عرصه‌های طبیعی به مشارکت مردم نیاز است. که ترویج در این راستا خدمات بسزایی انجام داده است. (زمانی پور، ۱۳۷۳)

ما موریت اصلی ترویج، آموزش است. با توجه به اینکه ترویج و آموزش دو محور بهره‌وری در بخش کشاورزی هستند و نقش اصلی آنها در، انتقال علوم و فنون به شاغلان بخش مورد واکاوی قرار گرفته است. (pretty.vodouhe.1988)

اهمیت منابع طبیعی از دیدگاه قرآن

وجود آیات و روایات فراوان در اسلام در مورد اهمیت منابع طبیعی و محیط زیست نشان از نقش و اهمیت آنها داشته و مسئولیت مردم و مسئولین نظام را در حفظ و نگهداری این مواهب الهی دوچندان می‌نماید که به آن اشاره می‌شود: و النجم واشجر یسجدان (الرحمن ۶) اولم یرالذین کفرو ان السماوات و الارض کانتا رتقا ففتقناهما و جعلنا من الماء کل شی حتی افلا یومنون (انبیا) از آنجایی که خداوند متعال، مسرفین و مبذبین را دوست نمی‌دارد لذا گاهی اوقات این نگرانی وجود دارد که مبادا خدای ناکرده بعضا ناسپاسی و ناشکری حاسب از دست رفتن این نعمتها و مواهب الهی گذشته و مسائل و مشکلاتی نظیر خشکسالی، تگرگ، سرمازدگی، سیل، فرسایش، خاک رسوب و .. حادث شوند.

چالش‌های منابع طبیعی در ایران:

ایران با اکوسیستم بسیار حساس و شکننده و از طرف دیگر با قابلیت‌های فراوان از نظر تنوع اقلیمی و منابع طبیعی و انسانی کشوری است. یکی از مشکلات اصلی موجود در زمینه حفاظت، صیانت و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی، عدم وجود یک مدیریت جامع و هماهنگ در بین دستگاه‌ها، مردم و دست‌اندرکاران مختلف می‌باشد. روند تخریب منابع در ایران از یک طرف به شرایط خاص طبیعی نظیر شرایط اقلیمی (اقلیم خشک و نیمه خشک ایران) و ژئومورفولوژیکی (زمین‌شناسی و سازندهای حساس به فرسایش) و از طرف دیگر به افزایش جمعیت و نیاز روزافزون جوامع محلی به تامین مایحتاج خود مرتبط است ولی آنچه که این روند را تشدید کرده است، بعضا سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های نادرست و غیراصولی بخش دولتی و همچنین از هم پاشیده شدن نظام مدیریتی سنتی حاکم (نظام ظالمانه و ناعادلانه ارباب و رعیتی) و عدم جایگزینی یک نظام مدیریتی اصولی بوده است.

ضرورت خودکفایی کشاورزی سبب شود که مردم عرصه‌های منابع طبیعی ملی را تصاحب نموده و به کشاورزی تبدیل نمایند. (Garforth.1988)

اهم چالش‌ها در بخش ترویج منابع طبیعی:

- * عدم وجود مدیریت یکپارچه و هماهنگ در عرصه‌های منابع طبیعی
- * پایین بودن سطح تحصیلات بهره‌برداران روستایی و عشایری
- * بالا بردن هرم سنی بهره‌برداران
- * عدم توجه به مسائل اجتماعی، اقتصادی بهره‌برداران در تهیه طرح‌ها و پروژه‌ها
- * عدم تناسب برنامه‌ها با نیازهای بهره‌برداران
- * کمبود مروج تخصصی
- * کمبود ایستگاه‌های شاهد تحقیقی و ترویجی در عرصه‌های منابع طبیعی
- * عدم ثبات و پایداری نیروهای ترویجی در سطح استان‌ها و شهرستان‌ها
- * کاهش و یا متوقف شدن روند صعودی حمایت‌های دستگاه‌های دولتی از تعاونی‌ها و تشکل‌های اقتصادی

* پیوند و ارتباط ضعیف بین تحقیق، ترویج و اجرا با بهره برداران (Slocum.etal.1995)

گسترده‌گی فعالیت های آموزشی و ترویجی و نقش آن در توسعه کشاورزی اساسا ایجاب می کند که نیروی انسانی شاغل در آن در نقاط مختلف پراکنده باشند و حتی در دورترین نقاط روستایی فعالیت نمایند از این رو مدیریت آن اهمیت بیشتری دارد و متضمن شرایط و مهارت ها و ویژگی های حاضر است. ترویج به عنوان یک متغیر میانجی در امر توسعه همواره با مردم همگام بوده است و به همین جهت جلب مشارکت مردم در فعالیت های توسعه از اهداف زیربنایی ترویج می باشد. طرح های کاربردی برای گسترش مشارکت همگانی ترویج نظام عدم تمرکز و تقویت نظام اداری محلی ابزاری مهم به شمار می آید. دخالت مردم رهبران و نهادهای محلی در طرح ها از لحاظ استفاده از دانش آنها درباره شرایط محلی و نیازها جلب توجه و حمایت آنها اطمینان از استفاده بهتر بودجه پروژه ها حفظ و نگهداری واحدهای تکمیل شده وسیع منابع محلی برای طرح های تکمیلی و آتی کمک موثر است. (شفتی چروده. ۱۳۸۴)

طرح توسعه باغات دیم:

وزارت جهادکشاورزی اجرای طرح توسعه باغات دیم در ۱۷ هزار و ۵۰۰ هکتار از اراضی کشور در سال گذشته را پیشنهاد کرده است، که این طرح به طور مشترک بین معاونت امور گیاهی وزارت جهاد کشاورزی و سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور با اعتباری نزدیک به ۷۰ میلیارد ریال در ۲۴ استان کشور به اجرا در آمد. که استان کرمانشاه با سطح ۳ هزار هکتار در اجرای این طرح سهیم است. فاز نخست اجرای این طرح بصورت آزمایشی انجام شده و ارقام مقاوم مثل بادام، انگور، گل محمدی، در اراضی شیبدار بالای ۱۲ درصد کشت شده است. این طرح با هدف افزایش میانگین عملکرد تولید بادام به یک تن در هکتار در اراضی دیم، کاهش ۹۵ درصد فرسایش خاک، کاهش ۱۰۰ درصد مقدار سیلاب، اشتغال پایدار برای هزار خانوار به ازای احداث هر یک میلیون هکتار باغ دیم و تزریق ۵۰۰ تاهزار متر مکعب آب به سفره های زیرزمینی با احداث هر هکتار باغ دیم که از دیگر مزایای عمده اجرای طرح بشمار میرود. ایجاد سامانه های آبگیر، استفاده از سوپر جاذب ها، برای ذخیره رطوبت در خاک ایجاد چاله عمیق برای کاشت درختان با منظور ذخیره رطوبت و حرکت عمقی ریشه ها و استفاده از ارقام مقاوم از محورهای مهم این طرح محسوب می شود. اجرای این طرح با توجه به خشکسالی، فرسایش ۵۲ درصدی خاک در اراضی دیم و کاهش سفره های آب زیرزمینی در کشور ضروری است. پیش بینی می شود که تا ۷ سال آینده باغات دیم کشور به ۷۰۰ هزار هکتار افزایش یابد. افزایش ۵ تا ۱۰ برابری محصولات باغات دیم، ایجاد درآمد برای کشاورزان و بهره برداران مناسب از اراضی شیب دار و کم بازده کشور از اهداف مهم برنامه توسعه باغات دیم در وزارت جهاد کشاورزی است.

استان کرمانشاه به عنوان یکی از استان های رده دوم و مستعد این طرح به شمار می آید. این طرح علاوه بر اینکه سطح باغات دیم استان افزایش می دهد، استفاده بهینه و درست از اراضی منابع طبیعی و مدیریت آن را نیز سبب می شود. (شفتی چروده. ۱۳۸۴)

طرح سایت دیم استان کرمانشاه:

طرح سایت دیم در روستای علی آباد دهستان بیلوار در سطح ۱۲۰۰ هکتار در شهرستان کرمانشاه اجرا شده است، بالغ بر ۷۰٪ مراتع منابع طبیعی و ۳۰٪ از اراضی شخصی روستاییان منطقه بیلوار که شیب دار بوده و ارتفاع اراضی از ۱۸۰ تا ۲۲۰۰ متر از سطح دریا می باشد و جنس خاک این اراضی از خاک عمیق با بافت متوسط است.

اجرای این طرح از اواخر سال ۸۷ شروع و هنوز ادامه دارد. پس از نقشه برداری اولیه اراضی اقدام به جانمایی و طراحی باغات دیم بادام گردید. در این زمان براساس میزان اراضی پایین دست و با لا دست زراعی هر فرد و منابع مالی تقسیم بندی گردید. تعداد مشارکت کنندگان در طرح ۹۰ بهره بردار که با میانگین اراضی قابل توسعه واگذار به خانواده ۱۰ هکتار می باشد. این طرح بصورت مشارکتی با همکاری مردم، توسط وزارت جهادکشاورزی و اداره منابع طبیعی اجرا شده است

. به این صورت که هزینه چاله کنی، خرید نهاد و کود و نقشه های طراحی باغ به عهده دولت بوده است. کاشت و نگهداری از نهالهای دیم به عهده کشاورز بوده است و پس از به بهره برداری رسیدن طرح سند قطعی اراضی به بهره برداران در طرح واگذار می شود و در حال حاضر اراضی بصورت اجاره ای محسوب می شوند. نوع گونه های کشت شده در این طرح بادام دیرگل، انگوردیم، گل محمدی می باشد.

در اراضی ۱۲۰۰ هکتاری چشمه سارهایی با ۰/۲ لیتر آب دهی وجود دارد اما با توجه به اینکه انتخاب محل، شیب داخلی، عمق خاک و ارتفاع از سطح دریا و طبق اصول دقیق باغبانی انجام شده است. ترویج در ابتدای طرح و در حین اجرای طرح با برقراری ارتباط موثر با بهره برداران در موفقیت طرح تاثیر بسزایی داشت. برگزاری کلاس های ترویجی و آشنایی مردم با طرح و منابع طبیعی و ارائه روش های صحیح و اصولی کشت ارقام از طریق انتشار بروشور و نشریه و تابلوهای آموزشی توانسته است مردم را در جهت مشارکت و همکاری در اجرای طرح رهبری محلی در این طرح ترغیب کند. رهبر محلی از روستاییان منطقه بیلوار انتخاب شده بود که به عنوان رابط بین وزارت جهاد کشاورزی و بهره برداران منطقه بیلوار ایفای نقش می کرد.

فرضیه های تحقیق

- ۱- بین ویژگی های فردی و میزان مشارکت فرد رابطه معنا داری وجود دارد.
- ۲- بین عوامل اقتصادی و میزان مشارکت افراد رابطه معنا داری وجود دارد.
- ۳- بین عوامل اجتماعی و میزان مشارکت افراد رابطه معنا داری دارد.
- ۴- بین خدمات ترویجی و میزان مشارکت افراد رابطه معنا داری وجود دارد.

روش تحقیق

این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده که جامعه آماری بهره برداران روستای علی آباد دهستان بیلوار هستند. (N=90)

ابزار جمع اوری اطلاعات در این تحقیق شامل یک پرسشنامه منظم حاوی سوالات بسته بود. روایی صوری پرسشنامه توسط متخصصان تایید گردید، به منظور آزمون پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. (a=0/78)

تعاریف کارکردی متغیر وابسته و مستقل

متغیر وابسته میزان مشارکت فرد

میزان مشارکت فرد در طرح احداث باغ معرف این متغیر است که با پرسیدن ۱۳ سوال مورد سنجش قرار گرفته و دامنه پاسخ ها در برگیرنده طیف لیکرت ۱ الی ۵ امتیاز بود که امتیاز ۱ خیلی کم و امتیاز ۵ به زینه خیلی زیاد داده شد.

چند شغلی بودن:

علاوه بر اشتغال در بخش کشاورزی براساس شغل دیگری در سایر بخش های خدماتی تولیدی و ... سنجیده شد و به پاسخ بلی امتیاز یک داده شده است.

منفعت - هزینه

منفعت - هزینه با آگاهی فرد در مورد سودآور بودن طرح براساس اینکه آیا انجام کارها به شکل گروهی منفعت زا است مورد سنجش قرار گرفت

وجود رهبری محلی

به منظور سنجش این متغیر از تکنیک جامعه سنجی استفاده گردید، بدین شکل که با پرسیدن این پرسش در مورد مسائل اجتماعی، امور باغبانی و مرتع داری با چه کسی مشورت می کند سنجیده شده است.

خدمات ترویجی

خدمات ترویجی براساس میزان شرکت در کلاسهای ترویجی، دیدن برنامه های ترویجی مرتبط با منابع طبیعی شیلان برنامه های رادیویی مرتبط با منابع طبیعی، مطالعه نشریات با منابع طبیعی بازدید از قطعات نمایشی حفاظت شده و ... سنجیده شده است. یک به پاسخ بله و امتیاز صفر به پاسخ خیر داده شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده نرم افزار آماری SPSS مورد استفاده قرار گرفت.

جدول شماره (۱): توزیع جمعیت مورد مطالعه بر اساس تعدادی از ویژگیهای فردی

ویژگی	فرآوانی	درصد	
محل سکونت	شهر	۱/۲	
	روستا	۹۸/۸	
منبع اصلی درآمد	زیر ۳۰ سال	۱۶/۷۹	
	گشاورزی	۳۰/۷۳	
	۳۱-۴۵ سال	۴۲/۲۲	
	باغبانی و دامپروری	۶۸/۷۲	
	۴۶-۶۰ سال	۲۴/۴۴	
	سایر	۰/۵۵	
	بزرگتر از ۶۰ سال	۱۵/۵۵	
جمع	۹۰	۱۰۰	
سطح سواد	بی سواد	۳۶	R=3.3
	ابتدایی	۳۶	۴۰/۲
	راهنمایی	۱۴	۱۵/۷
	متوسطه	۲۳	۳/۹

جدول شماره ۲ : میزان مشارکت جمعیت مورد مطالعه

جدول شماره ۳ : نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بمنظور تعیین درجه همبستگی متغیرهای پژوهش با میزان مشارکت فرد

عوامل		سازه ها		ضریب همبستگی		سطح معنا داری	
اقتصادی		اندازه مرتع		۰/۰۴۹		۰/۵۲۳	
		نسبت منفعت به هزینه		۰/۲۲		۰/۰۰۴	
اجتماعی		مشارکت اجتماعی فرد		۰/۳۱۵۰		۰/۶۷۸	
		وجود رهبری محلی		۰/۳۰		۰/۶۹	
فردی	جمعیت شناخت	دسته بندی دانشوافنی	میزان مشارکت	فراوانی ۰/۴	درصد	۰/۰۰۰	
		سن فرد	کم	۸	۰/۱۳۸	۱۰	۰/۱۶۴
		سطح سواد	متوسط	۱۱	۰/۲۸	۱۳/۷۵	۰/۰۰۰
		خدمات ترویجی	زیاد	۲۶	۰/۵۹	۳۲/۵	۰/۰۰۰
		تامین اعتبارات	خیلی زیاد	۴۱	۰/۰۵	۵۱/۳۵	۰/۴۸
		عدم ارائه پاسخ	۴	۵			
		جمع		۹۰	۱۰۰		

جدول شماره ۴ : رگرسیون چند گانه به شیوه مرحله ای برای تعیین تاثیر متغیرهای وارد شده

مرحله	Multiple R	R^2	R^2 adjust	R^2 change
خدمات ترویجی	0/607	0/368	0/364	0/368
سطح سواد	0/625	0/391	0/384	0/023

نتایج و بحث:

یافته های جدول (۱) نشان می دهد که بهره برداران مشارکت کننده در این طرح از سن بالا، با میانگین ۴۶ سال و سطح سواد پایین ۳/۳ سال تحصیلی برخوردار هستند بیش از ۹۸ درصد ساکن روستا هستند که از این تعداد ۶۸ درصد مشغول به باغداری به شکل سنتی بودند.

جدول شماره (۲) معرف میزان مشارکت بهره برداران در طرح می باشد از اینرو مشارکت کنندگان که از مجموع سوالات مقیاس مربوطه نمره ۲۶-۱۳ را کسب نموده اند دارای مشارکت کم و اعضای که نمره آنها ۶۵-۵۲/۱ کسب نموده اند دارای بیشترین مشارکت در اجرای این طرح بودند.

بر این اساس تعداد ۸ افراد از مشارکت کم برخوردارند و تعداد ۱۱ نفر از مشارکت متوسط و تعداد ۲۶ از مشارکت زیاد برخوردار بودند.

جدول (۳) همبستگی بین متغیرهای اقتصادی، ویژگی های فردی، اجتماعی و حمایتی را با مشارکت نشان می دهد. از میان متغیرهای اقتصادی منفعت - هزینه دارای همبستگی مثبت و معنی داری با میزان مشارکت فرد در طرح بوده است. این یافته نشان می دهد برداشت فرد از منفعت زا بودن طرح تاثیر بسزایی در میزان مشارکت وی دارد.

متغیر دانش فنی دارای همبستگی مثبت و معنی داری با میزان مشارکت فرد بوده است بدین معنی که هر چه میزان آشنایی فرد با نحوه اجرای طرح حفظ و احیای باغات دیم بیشتر باشد میزان مشارکت مردم بیشتر است و همچنین متغیر سطح سواد دارای همبستگی مثبت و معنی داری با میزان مشارکت افراد است.

متغیر وجود رهبر محلی دارای همبستگی مثبت و معنی داری با میزان مشارکت فرد در طرح بوده است یافته مزبور به بیانگر این است که هر چه افراد در زمینه اهمیت و منابع طبیعی و شیوه های حفظ و احیای آن آگاهی کسب کنند به همان اندازه در فعالیت های مربوطه مشارکت می جویند، و متغیر تامین اعتبارات همبستگی مثبت و معنی داری در میزان مشارکت فرد در طرح دارد.

نتیجه گیری

مشارکت به عنوان فرایندی توانمندساز موجب تحرک بخشی منابع محلی، بکارگیری گروه های اجتماعی می شود که ترویج و آموزش کشاورزی می تواند از طریق خدمات تدریجی ارائه شده شامل کلاس های ترویجی، تماس با کانالهای ارتباطی، ویدئویی بازدید از منطقه حفاظت شده نقش سزایی در مشارکت افراد در طرح های اجرایی جهاد کشاورزی داشته باشد زیرا طرح که از طرف جهاد کشاورزی به منظور حفظ مدیریت منابع طبیعی و اراضی ملی پیشنهاد شده بدون مشارکت مردم و استفاده دانش فنی به سواد، رهبران محلی منطقه نمی توانند موفقیت آمیز باشند.

یافته های بدست آمده از این تحقیق مبین نکاتی است که ذکر هر کدام می تواند به میزان زیادی در راهکارهای اجرای به منظور حصول موفقیت بیشتر و میزان مشارکت بهره برداران در طرح مفید واقع گردد.

از میان متغیرهای این تحقیق دانش فنی فرد، سطح سواد، منفعت هزینه خدمات تدریجی و تامین نهادها دارای همبستگی معنی داری با متغیر میزان مشارکت فرد این طرح می باشد با وجود تاکید زیاد بر رابطه بین سن فرد و میزان مشارکت هیچ گونه رابطه ای مشاهده نگردیده است.

از میان متغیرهای مزبور تنها متغیرهای خدمات تدریجی و سطح سواد در تابع رگرسیونی چندگانه به شیوه مرحله ای وارد و به ترتیب ۰/۳۷ و ۰/۲ تغییرات متغیر میزان مشارکت را توضیح می دهند.

یافته های مزبور نشان می دهد خدمات ترویجی در این تحقیق با توجه به میزان بهره مندی فرد از کلاس های ترویجی، تماس با کانالهای ارتباطی تلویزیونی و رادیویی، بازدید از مناطق حفاظت شده مورد سنجش قرار گرفته است. نقش به سزایی در تعیین میزان مشارکت فرد در طرح دارد. به طوری که هر اندازه فرد از تسهیلات مربوطه استفاده نموده است به همان میزان به اهمیت و نقش خود در فعالیت های مربوط به طرح آگاه گردیده و تمایل و رغبت بیشتری جهت انجام فعالیت ها از خود بروز داده است.

پیشنهادات

با توجه به یافته های این پژوهش موارد زیر به منظور مشارکت بیشتر افراد جهت مدیریت و حفظ منابع طبیعی پیشنهاد میشود:

-بایستی سعی و تلاش مسوولان اجرایی در پر بار نمودن خدمات ترویجی باشد تا علاوه بر بالا بردن سطح آگاهی افراد در زمینه اهمیت منابع طبیعی و نقش آن در حفظ و احیای این منابع سبب افزایش دانش فنی بهره برداران پیرامون نحوه انجام فعالیت های حفظ و احیایی گردد و تا در نهایت بستری مناسب در جهت مشارکت بیشتر بهره برداران فراهم نماید.

-از آنجا که در این تحقیق بین متغییر سطح سواد و میزان مشارکت فرد رابطه مثبت و معناداری مشاهده شده است اتخاذ سیاست هایی که کمک آن بتواند سطح سواد بهره برداران را ارتقا داد توصیه می گردد که سیاست های مذکور می تواند از طریق سازمان ترویج صورت گیرد.

به طور کلی در راستای نیل به حفظ و احیای منابع طبیعی موارد ذیل مورد ملاحظه قرار گیرد:

۱- تقویت عزم ملی برای حفظ، احیا، توسعه و بهره برداری پایدار از منابع طبیعی تجدید شونده بر مبنای اصول آمایش سرزمین

۲- اشاعه فرهنگ منابع طبیعی و اخلاق زیستی محیطی و ارتقای سطح آگاهی و تنویر افکار عمومی اما جامعه بر مبنای اصولی توسعه پایدار با تاکید بر گروههای اثر گذار بر عرصه های منابع طبیعی

۳- اصلاح نظام های بهره برداری از منابع طبیعی و مهار عوامل تخریب و ناپایداری منابع طبیعی

۴- تقویت و توسعه آموزش و ترویج منابع طبیعی و آبخیزداری بر مبنای دانش بومی و فناوری نوین و بهره مندی از مشارکت مردم

۵- اعمال مدیریت هماهنگ، یکپارچه و نظاممند منابع طبیعی در سطح حوضه های آبخیز

۶- تثبیت و قطعیت مالکیت دولت بر اراضی ملی و دولتی و بازنگری اجرای قوانین و مقررات مربوطه و رفع تداخلات و معارضات حقوقی و ثبتی حاصله

۷- کنترل کانون های بحرانی فرسایش بادی و نیز از تعدادها و ظرفیتهای اراضی بیابانی

۸. ارتقای ضریب مشارکت پذیری مردم در جهت نیل به توسعه پایدار.

منابع فارسی

۱. سوانسون. برتون. رابرت پی بتز و اندرو جی. سوفرانکو. ۱۳۸۱. بهبود ترویج کشاورزی. (ترجمه) صالح نسب. موحدی و کریمی دهکردی - وزارت کشاورزی. دفتر مطالعات و تلفیق برنامه ها. تهران

۲. شفقی چروده. مهدی. ۱۳۸۴. اثرات جلب مشارکت های مردمی و مدیریت مشارکتی در حفظ و احیای منابع طبیعی. قابل دسترس در سایت:

<http://www.CIVILCA.com/paper>

۳. درویش. محمد. ۱۳۸۲. باز خورد حوضه پژوهش در بخش منابع طبیعی. قابل دسترس در سایت:

<http://www.tarvij.com/persian/page-view>

۴. رضوانفر. ه. ۱۳۷۸. مسئله یابی مشارکتی منابع طبیعی. مجموعه مقالات اولین همایش منابع طبیعی. مشارکت و توسعه

۵. زمانی پور. اسدالله. ۱۳۷۳. ترویج در فرایند توسعه. انتشارات دانشگاه بیرجند. چاپ اول. فروردین

۶. کارگر. زینب. ۱۳۸۷. آموزش نقش انکار ناپذیری در حفظ عرصه های طبیعی دارد. قابل دسترس در سایت:

<http://www.farsenews.com/newstext.php?nn>

۷. ملک محمدی. ا. ۱۳۷۴. تحقیقی پیرامون شاخصهای مشارکت مردمی در مدیریت منابع طبیعی. جنگل و مرتع ۲۹: ۳۳-۳۴:

۸. ملک محمدی. ا. ۱۳۸۰. نقش ترویج و آموزش در رشد و اشاعه. قابل دسترس در سایت:

<http://dbase.irandoc.ac.ir/0079/00719345.htm>

منابع انگلیسی

1. Garforth.c.c.van shoot and l.maarse/1988; the role of extension in developing the use of rangelands. Agricultural administration and extention.30:325-334

2.Peretty.j.N and S.D.vodouhe.1997;Using rapid or participatory rural appraisal.InB.E.swanson,R.p.benet and A.j.sofranko(Eds).improving Agricultural Extension(47-57)Room:Food and Agriculture Organization of United Nations.

3. Slocum.R.l.witehart.D.Rechoieau and B.thomas-slayter.1995; power. Process and participation tools for change.southampton; Intermediate Technology publications.

Role of agricultural extension and education in natural resource management

(A case study of the Rainfed Site in Kermanshah province)

S. khosravi, F. S. Mirniam, and A. Bakhshi

Abstract

Given the importance of land use and the worth of lands for human living in one hand, and invasion of peoples into precious natural resources premises due to their employment and livelihood disparities on the other, and also the need for improving the quality and quantity of agro crops, promotion of technical know-how, as well as protection of environment and rangelands, are among the critical issues which pose essential role in sustainable development process. Therefore, any planning and decision-making for natural resource enhancement entails continued measures supported by dynamic and efficient management. To this end, agricultural extension and education shall play a strategic role in conservation of lands and natural resources in cooperation with local people under the disguise of entrusting plans and pre defined farming systems on national and natural resources and premises. This research uses a questionnaire in some parts of Kermanshah province, and finally came up with this conclusion that extension office could offer certain strategies in form of a “Rainfed Site” to protect and sustain natural resources at provincial scale.

Keywords: Agricultural Extension-Education, Rural sustainable development, Natural Resources